

фабриках. Серед активних відвідувачів курсів були працівники заводу “Більшовик”, джутової фабрики та трамвайно–тролейбусного управління [12].

Список використаних джерел

1. Студентські канікули // Радянська освіта. – 31 січня 1953. – № 5. – С. 1.
2. Стасенко А. Зустріч студентів з знатними вчителями // Радянська освіта. – 9 січня 1954. – № 2. – С. 2.
3. Студентські канікули // Радянська освіта. – 30 січня 1954. – № 2. – С. 4.
4. Скрипник О. Естетичне виховання майбутніх учителів // Радянська освіта. – 17 березня 1956. – № 12. – С. 2.
5. Дмитренко Л, Коваленко Л. Громадські начала в життя // Радянська освіта. – 2 грудня 1961. – № 96. – С. 3.
6. Черненко А. З думкою про школу // Радянська освіта. – 4 вересня 1963. – № 70. – С. 2. 4.
7. Яцюк А. Батьківський університет // Радянська освіта. – 9 липня 1960. – № 55. – С. 2.
8. Зуб П. Важлива справа // Радянська освіта. – 6 квітня 1960. – № 28. – С. 4.
9. Яловий Ф., Петрик І. Після лекцій // Радянська освіта. – 23 травня 1959. – № 21. – С. 3.
10. Торгалю В. У вузах республіки // Радянська освіта. – 1 червня 1960. – № 44. – С. 4.
11. Шевченко Г., Серкутіна М. Університет ... у педінституті // Радянська освіта. – 23 січня 1963. – № 6. – С. 2.
12. Дряхлов М. На вірному шляху // Радянська освіта. – 4 квітня 1964. – № 28. – С. 2.

References

1. Student-s'ki kanikuly // Radyans'ka osvita. – 31 sichnya 1953. – № 5. – S. 1.
2. Stasenko A. Zustrich studentiv z znatnymy vchytelyamy // Radyans'ka osvita. – 9 sichnya 1954. – № 2. – S. 2.
3. Student-s'ki kanikuly // Radyans'ka osvita. – 30 sichnya 1954. – № 2. – S. 4.
4. Skrypnyk O. Estetychne vykhovannya maybutnikh uchyteliv // Radyans'ka osvita. – 17 bereznya 1956. – № 12. – S. 2.
5. Dmytrenko L, Kovalenko L. Hromads'ki nachala v zhyttya // Radyans'ka osvita. – 2 hrudnya 1961. – № 96. – S. 3.
6. Chernenko A. Z dumkoyu pro shkolu // Radyans'ka osvita. – 4 veresnya 1963. – № 70. – S. 2. 4.
7. Yatsyuk A. Bat'kiv's'kyi universytet // Radyans'ka osvita. – 9 lypnya 1960. – № 55. – S. 2.
8. Zub P. Vazhlyva sprava // Radyans'ka osvita. – 6 kvitnya 1960. – № 28. – S. 4.
9. Yalovyy F., Petryk I. Pislya lektsiy // Radyans'ka osvita. – 23 travnya 1959. – № 21. – S. 3.
10. Torhalo V. U vuzakh respubliky // Radyans'ka osvita. – 1 chervnya 1960. – № 44. – S. 4.
11. Shevchenko H., Serkutina M. Universytet ... u pedinstytuti // Radyans'ka osvita. – 23 sichnya 1963. – № 6. – S. 2.
12. Dryakhlov M. Na virnomu shlyakhu // Radyans'ka osvita. – 4 kvitnya 1964. – № 28. – S. 2.

Lukyanenko O. V., Ph.D. in History, Senior lecturer of cultural studies sub-department in V. G. Korolenko Poltava National Pedagogical University (Ukraine, Poltava), lukyanenko.ov@gmail.com

Interactive leisure in pedagogical institutes of Ukrainian Soviet Socialist Republic during the “thaw” period (P.1)

The article illustrates the evolution of the type of interactive leisure of educators in Pedagogical Institute of USSR during the period of de-Stalinization (1953–1964). Application of content analysis method of educational media allowed illustrating the core of the leisure. It also helped to give general characteristics of leisure according to modern approaches in the theory and history of leisure.

Keywords: every-day life, students, interactive leisure, higher pedagogical school, de-Stalinization.

Лукьяненко А. В., кандидат исторических наук, старший преподаватель кафедры культурологии, Полтавский национальный педагогический университет им. В. Г. Короленко (Украина, Полтава), lukyanenko.ov@gmail.com

Интерактивный досуг в педагогических институтах СССР времён “оттепели” (Ч.1)

Иллюстрируется эволюция интерактивного типа досуга педагогов пединститутов УССР периода десталинизации (1953–1964 гг.). Применение метода контент-анализа педагогической прессы позволило проиллюстрировать наполнение досуга студентов; отследить соотношение характеристик вербовочного времени в соответствии с современными подходами теории и истории досуга.

Ключевые слова: повседневность, студенты, интерактивный досуг, высшая педагогическая школа, десталинизация.

* * *

УДК 94(477.8)“19”

Муравський О. І.

кандидат історичних наук, вчений секретар, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (Україна, Львів), oleg-muravskiy@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВІДНОСИН В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УРСР У ПЕРІОД ПЕРЕБУДОВИ

Проаналізовано окремі проблеми у міжнародних відносинах в західних областях УРСР у період “гласності”, “перебудови” та “демократизації” (1985–1991). Визначено причини дестабілізації міжнародних відносин в окремих областях регіону, а також ставлення українських громадсько-політичних організацій до ідеї автономії Закарпаття, яку пропонували угорські, румунські націоналістичні сили та роси. Відзначено, що Українська держава гарантувала етнічним меншинам однакові із титульним народом права та демократичні свободи, через що русинський та угорський рух хоча й продовжив своє існування, проте у значно скромніших масштабах. Наголошено, що формалізм в роботі органів партійно-державної влади в останні роки існування СРСР на тлі активної розбудови опозиційних українських громадсько-політичних інституцій та товариств національних меншин, значно ускладнили міжнародні відносини, особливо у прикордонних західноукраїнських областях.

Ключові слова: міжнародні відносини, перебудова, національно-культурні товариства, західні області УРСР.

Незважаючи на лояльне ставлення українців до національних меншин, у другій половині 1980–х рр. серед населення західноукраїнського регіону компартійними органами влади небезуспішно поширювалися стереотипи про напружені міжнародні відносини у регіоні, що, на думку партчиновників, зумовлювалося політичними чинниками, насамперед становленням опозиційних до Комуністичної партії України (КПУ) політичних сил [1, с. 6].

Українські історики та політологи на сучасному етапі українського державотворення доволі часто виокремлюють проблеми, які уже доводилося вирішувати молодій українській державі у сфері міжнародних відносин в історичній ретроспективі. Проте, зважаючи на складність теми та її суспільну значимість, необхідний детальний аналіз чинників, які заклали підґрунтя “сепаратизму”, “автономізму” та інших деструктивних ідей в середовищі національних меншин у другій половині 1980–х рр. Основна мета статті – розглянути міжнародні відносини у західноукраїнських областях у період Перебудови, акцентувати увагу на утопічності сепаратистських ідей, які пропонували окремі народності регіону.

Чи не вперше про складність у міжнародних відносинах у західних областях України офіційні ЗМІ “заговорили” одразу після створення у Львові провідної

політичної сили національно–державницького спрямування – регіональної організації Народного руху України за перебудову (НРУ). З цих причин один із перших мітингів львівських рухівців, який відбувся 17 червня 1989 р. на стадіоні “Дружба” (зібрав бл. 100 тис. осіб) присвячувався темі міжнаціональних відносин. Рухівці виступили з різким осудом поширюваних чуток про можливі єврейські, польські, російські погроми, покладаючи вину за їх появу на “противників перебудови”. Підсумковий документ мітингу (“Звернення до народу України”) відображав загальні настрої, які панували на зібранні: в ухвалі висловлювалася думка, що “шлях до свободи людських прав перед нами один – самовизначення, рівні права і братерство народів у суверенній Україні” [2, арк. 12].

Водночас члени національно–культурних товариств національних меншин неодноразово підкреслювали, що образи не йдуть від “українського народу, а від тих сил, які на розпалюванні міжнаціональної ворожнечі хочуть нагріти собі руки” [2, арк. 12]. У відкритому листі до народних депутатів СРСР представники національних меншин висловлювали обурення штучно роздмухуваним конфліктом, вказуючи, що таким чином “антиперебудовчі сили намагаються спровокувати непідконтрольний виступ львів’ян для того, щоб пізніше списати на важку ситуацію свої прорахунки в соціально–економічній сфері і ідеологічній роботі” [3, арк. 55].

Після виборів до Верховної Ради УРСР та місцевих органів влади навесні 1990 р., мирне співіснування національних меншин із титульною нацією виступило надійним гарантом політичної та соціальної стабільності у регіоні. Побоюючись щоб “карта національних меншин” не була розіграна партноменклатурою, обласні ради вживали заходів, що повинні були б стабілізувати міжнаціональні відносини. Зрештою у краї не було істотних передумов для появи вогнища міжнаціональної ворожнечі, окрім спекуляції окремими політичними силами історичними фактами та минулим. Гасла, на кшталт – “втопимо жидів у крові москалів” [4, с. 22], не знаходили підтримки у місцевого населення, викликали осуд і зневагу з огляду на можливі суспільно–політичні наслідки.

Соціологічні опитування проведенні в УРСР у перші роки перебудови підтверджують висловлені міркування, адже на думку більшості опитаних існуючі конфлікти на національному ґрунті стали підсумком “інтриги партійно–бюрократичної мафії” [5, с. 115]. Члени національно–культурних організацій Львова наголошували на тому, що “унікальність ситуації, що склалася на Україні... полягала у тому, що більша частина національних меншостей, для яких Україна стала другою Батьківщиною, виступили з підтримкою українського національного відродження” [6, с. 1]. Значимію стала підтримка національними меншинами організованої НРУ та іншими громадсько–політичними організаціями акції Злуки 22 січня 1990 р., у якій взяла активну участь польська, єврейська, чеська, вірменська, білоруська та інші громади західних областей України.

Проте, існували області (Закарпатська, Чернівецька), де національні відносини на зламі 80–90–х рр. XX ст. були доволі напруженими через сепаратистські настрої представників окремих національних меншин.

“Підігріта” зовнішніми чинниками ідея автономії, зокрема, знаходила підтримку серед угорців, румунів та т.зв. русинів краю, що дестабілізувало міжнаціональну ситуацію у краї в окреслений період.

Зокрема із середини 1989 р. занепокоєння у місцевого обкому Компартії почала викликати діяльність Товариства угорської культури Закарпаття. У таємній доповідній записці до ЦК КПУ “Про деякі тенденції в розвитку політичної обстановки в Закарпатській області” перший секретар обкому Компартії Г. Бандровський наголошував, що розпочався прямий тиск на партійні і радянські органи шляхом направлення в офіційні інстанції, засоби масової інформації необ’єктивних даних про стан задоволення національно–культурних запитів угорського населення.

Вказано на початок боротьби щодо “відновленню на території області пам’яників і пам’ятних знаків, пов’язаних з іменами національних героїв та видатних історичних осіб Угорщини”. “Все це, – підсумовував Г. Бандровський, – підігрівало певною мірою націоналістичні настрої серед частини угорського населення..., вело до проявів національної замкнутості” [7, арк. 28]. Напружена міжнаціональна ситуація у краї патчиновниками пояснювалася тим, що “ряд офіційних осіб, громадських організацій виявляли підвищений інтерес до діяльності Товариства угорської культури Закарпаття, давали йому моральну і матеріальну підтримку” [7, арк. 28].

Із наближенням розпаду СРСР, завдяки значній матеріальній підтримці угорських націоналістичних кіл, сепаратистські настрої та автономістські гасла серед угорської громади набрали неабиякої популярності. Спроби членів львівської регіональної організації НРУ вплинути на провідних діячів угорського національно–культурного руху та ситуацію у Закарпатті не принесла бажаних результатів [7, арк. 29]. Апогеєм діяльності угорських національно–культурних товариств стало звернення до республіканського керівництва з вимогою надати автономний статус Закарпатському краю. Декларація, яка була опублікована місцевою пресою, викликала хвилю обурення українських національно–демократичних сил [8, арк. 23].

Наприкінці 1980–х рр. про себе заявила русинська громада краю, представники якої також виступили активними прихильниками надання Закарпаттю статусу автономії. Зародження русинського руху відбувалося не в УРСР, що було неможливим з огляду на суспільно–політичну ситуацію в республіці, а за кордоном, передусім США. Упродовж 70–80–х рр. XX ст. постали низка Інститутів та Дослідницьких центрів. Зокрема у 1978 р. американець українського походження, ідеолог русизму – П. Магочі заснував у США Карпато–руський дослідницький центр. У 1980 р. організаційно оформився “Карпато–руський етнологічний дослідницький центр США”, створений для “об’єктивного висвітлення карпато–руської проблематики” [9, с. 1].

Наріжним каменем русизму залишалася теза про окремішність русинів Закарпаття від українців. Подібні висновки русинами зроблено на основі, ніби то, “особливостей історичного розвитку краю від решти теренів України”: оскільки упродовж століть Закарпатський край перебував під владою та сферою

впливу різних державних утворень, на цих землях склався особливий симбіоз чотирьох культур – угорської, румунської, словацької та польської. Завдяки поєднанню цих факторів (етнічного, релігійного, мовного), переконували ідеологи русизму, утворився новий етнос – русинський.

Русинськими науково–дослідними центрами не полишалися спроби прослідкувати мовну еволюцію населення Закарпаття, підсумком чого стало твердження про витворення ними особливої підкарпаторуської мови. У статті І. Попа та М. Капрала “Мова підкарпаторуська” стверджувалося, що мова закарпатців належала до східнослов’янської групи мов і функціонувала поряд з російською, угорською, білоруською і ін. Основна відмінність, що відрізняла її від сучасної російської мови – наявність у ній “багатьох архаїчних мовних явищ” [9, с. 15]. Проте, концепція творення карпаторуського народу (русинів) не вписувалася в історичний контекст розвитку Закарпаття, населення якого ідентифікувало себе як українське і упродовж першої половини ХХ ст. неодноразово заявляло про своє бажання возз’єднатися з Україною.

Сформовані за кордоном ідеологічні засади русизму наприкінці 1980–х рр. були перенесені на практичний ґрунт. Уже 17 лютого 1990 р. відбувся установчий з’їзд Товариства підкарпатських русинів. Незабаром до УРСР прибув П. Могочі, який намагався довести окремішність місцевого населення від українців. Його приїзд не залишився не поміченим представниками Руху та УРП, які засудили подібні заяви та спроби розпалити міжнаціональні конфлікти на Закарпатті [8, арк. 43].

Відзначимо, що практично одночасно упродовж 1990–1991 рр. русинські організації виникли у Чехословаччині (“Русинська Оброда” у Меджилабірцях, “Об’єднання приєднаних Прикарпатської Русі” у Празі), Польщі (“Стоваришення лемків” у Легниці), Угорщині (“Організація русинів” у Будапешті) [10, с. 9]. 22–24 березня 1991 р. у Меджибожі (Словачина) відбувся перший світовий Конгрес русинів [11, с. 67].

Русинський рух на Закарпатті стрімко розвивався завдяки: тісним зв’язкам із ідейно спорідненими організаціями з–за кордону; сприятливій політичній ситуації та відсутності перешкод у діяльності з боку карально–репресивних органів влади; популярності серед незначної частини населення сепаратистських ідей; активній роботі русинів по утвердженню в краї своїх ідеологічних переконань; централізованому фінансуванню та відсутності матеріальних проблем; низькому рівні національної свідомості частини українців Закарпаття; поліетнічному та полікультурному складу населення тощо.

У серпні 1991 р. членами угорських та русинських організацій була здійснена спроба закріпити за краєм автономний статус. Перші спроби заявити про автономію Закарпатської області були здійснені ще 16 липня 1991 р. під час святкування національно–демократичними силами Закарпаття першої річниці Декларації про державний суверенітет УРСР. Запрошені місцевими осередками УРП та Руху відомі громадсько–політичні діячі із Галичини, що виступили з різким осудом сепаратистських ідей, були названі

комуністичним силами “агресорами суверенного Закарпаття”.

ЦК КПУ здебільшого не втручався у події на Закарпатті, а після відновлення 24 серпня 1991 р. незалежності України криза у відносинах між національно–демократичними силами Закарпаття та органами місцевої влади значно поглибилася. Використовуючи сприятливий політичний момент, напередодні серпневих подій, в обласній пресі з’явилася Декларація Угорського товариства, що “за духом та формою співпадала з декларацією Товариства карпатських русинів”, у якій в ультимативній формі вимагалася від республіканського керівництва автономного статусу для Закарпатського краю [8, арк. 65].

27 вересня 1991 р. М. Волощук (колишній член ЦК КПУ, голова Закарпатської обласної ради) на черговій сесії висунув пропозицію проголосити автономний статус Закарпатської області. Наштовхнувшись на протидію опозиційної до місцевого керівництва “Демократичної платформи” в обласній раді, прийнято рішення про проведення обласного референдуму. Проте під тиском громадськості (краєм прокотилася хвиля мітингів, демонстрацій, під стінами обласної ради прихильники УРП розбили наметове містечко та розпочали безстрокове голодування), М. Волощук був змушений відмовитися від своєї пропозиції та 28 вересня того ж року подав у відставку [10, с. 9].

Українська держава гарантувала етнічним меншинам однакові із титульним народом права та демократичні свободи через що русинський рух хоча й продовжив своє існування, проте у значно скромніших масштабах. Занепаду антиукраїнського за духом руху сприяли: утопічність ідей русизму; відсутність потреби в автономному статусі Закарпаття, як основної мети русинського руху; просвітницька робота місцевих органів влади та українських національно–культурних товариств серед населення краю; зростання культурно–політичного рівня громадян; розвінчання основних ідейних засад русизму українським науковцями.

Отже, культурницькі процеси в середовищі національних меншин на зламі 80–90–х рр. ХХ ст. не завжди співпадали з інтересами титульної нації. Більше того, там, де національний склад населення був однорідним, існували значно сприятливі передумови для консолідації національно–державницьких сил, ніж там, де значна частина населення належала не до “державного народу” [12, с. 40].

Внаслідок тривалих асиміляційних процесів у західноукраїнських областях зосередилася значна кількість представників інших національностей, які в радянський час, за винятком російськомовної громади, зазнали значної дискримінації в мовно–освітній сфері. Після посилення конфронтації у відносинах національно–демократичних сил та партійно–державних органів влади, національно–культурні товариства підпали під вплив політичних чинників, підсумком чого стала стрімка політизація їх середовища.

Власне на зламі 80–90–х рр. ХХ ст. яскраво проявилися недоопрацювання радянської влади у сфері міжнаціональних відносин. Формалізм в роботі органів партійно–державної влади в останні роки

існування СРСР, декларативний характер постанов партійних з'їздів, пленумів на тлі активної розбудови опозиційних українських громадсько-політичних інституцій, значно ускладнили міжнародні відносини, особливо у прикордонних західноукраїнських областях.

Проте, вибираючи між комуністичним минулим, із всіма його недоліками, та демократичними цінностями, які пропугували національно-державницькі політичні сили, національні меншини зробили свій вибір на користь побудови незалежної Української держави – гаранта задоволення їх культурно-освітніх потреб, захисника та виразника їх прав та інтересів.

Список використаних джерел

1. Завжди залишатися людиною // Віче. – 1989. – № 11. – С. 6.
2. ЦДАГО України. – Ф. 271. – Оп. 2. – Спр. 7.
3. Там само. – Спр. 5.
4. Голубець М. Народний Рух України: Львівщина. Рік перший / М. Голубець. – Л.: ПОЛІП, 1998. – 31 с.
5. Головаха Є. Чинники національної толерантності в Україні / Є. Головаха, Н. Паніна // Етнічні меншини східної та центральної Європи: компаративний аналіз становища та перспектив розвитку / [відп. за випуск К. Г. Кейданський]. – К.: Інтел, 1994. – 206 с.
6. Звернення представників національних меншостей до громадян УРСР // Віче. – 1989. – № 10. – С. 1.
7. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 11. – Спр. 2051.
8. Там само. – Ф. 271. – Оп. 2. – Спр. 23.
9. Мишанич О. “Енциклопедія Подкарпатської Русі” і що за нею? / О. Мишанич. – К.: Стило, 2002. – 36 с.
10. Музиченко Я. Русинська пастка / Я. Музиченко // Україна молода. – 2007. – 21 квітня. – С. 9.
11. Дашкевич Я. Етнічні псевдомешини в Україні / Я. Дашкевич // Етнічні меншини східної та центральної Європи: компаративний аналіз становища та перспектив розвитку / [відп. за випуск К. Г. Кейданський]. – К.: Інтел, 1994. – 206 с.
12. Зімон Г. На шляху від радянської системи до національно-державного устрою: інтеграція чи розпад? / Г. Зімон // Етнічні меншини східної та центральної Європи: компаративний аналіз становища та перспектив розвитку / [відп. за випуск К. Г. Кейданський]. – К.: Інтел, 1994. – 206 с.

References

1. Zavzhdy zalyshatysya ljudynou // Viche. – 1989. – № 11. – S. 6.
2. CDAGO Ukrai'ny. – F. 271. – Op. 2. – Spr. 7.
3. Tam samo. – Spr. 5.
4. Golubec' M. Narodnyj Ruh Ukrai'ny: L'vivshhyna. Rik pershyj / M. Golubec'. – L.: POLLI, 1998. – 31 s.
5. Golovaha Je. Chynnyky nacional'noi' tolerantnosti v Ukrai'ni / Je. Golovaha, N. Panina // Etnichni menshyny shidnoi' ta central'noi' Jevropy: komparatyvnyj analiz stanovyssha ta perspektiv rozvytku / [vidp. za vypusk K. G. Kejdans'kyj]. – K.: Intel, 1994. – 206 s.
6. Zvernennja predstavnykiv nacional'nyh menshostej do gromadjan URSR // Viche. – 1989. – № 10. – S. 1.
7. CDAGO Ukrai'ny. – F. 1. – Op. 11. – Spr. 2051.
8. Tam samo. – F. 271. – Op. 2. – Spr. 23.
9. Myshanych O. “Encyklopedija Podkarpatskoj Rusy” i shho za neju? / O. Myshanych. – K.: Stylos, 2002. – 36 s.
10. Muzychenko Ja. Rusyns'ka pastka / Ja. Muzychenko // Ukrai'na moloda. – 2007. – 21 kvitnja. – S. 9.
11. Dashkevych Ja. Etnichni psevdomenshyny v Ukrai'ni / Ja. Dashkevych // Etnichni menshyny shidnoi' ta central'noi' Jevropy: komparatyvnyj analiz stanovyssha ta perspektiv rozvytku / [vidp. za vypusk K. G. Kejdans'kyj]. – K.: Intel, 1994. – 206 s.
12. Zimon G. Na shljahu vid radjans'koi' systemy do nacional'no-derzhavnogo ustroju: integracija chy rozpad? / G. Zimon // Etnichni menshyny shidnoi' ta central'noi' Jevropy: komparatyvnyj analiz stanovyssha ta perspektiv rozvytku / [vidp. za vypusk K. G. Kejdans'kyj]. – K.: Intel, 1994. – 206 s.

Muravskiy O. I., Candidate of Historical Sciences, Scientific Secretary, Institute of Ukrainian them I. Kryp'yakevicha NAS of Ukraine (Ukraine, Lviv), oleg-muravskiy@ukr.net

Feature of international relations in western of Ukraine in a period “perestroika”

The analyzed separate problems in international relations in the western areas of Ukraine in a period “publicity”, “perestroika” and “democratization” (1985–1991). Reasons of destabilization of international relations are certain in separate of region, and also attitude of Ukrainian public-political organizations toward the idea of autonomy of Zakarpattia, that was propagandized by Hungarian, Romanian nationalistic forces and Ruthenians. It is marked that the Ukrainian state avouched for ethnic minorities identical with title people rights and democratic freedoms, from what Ruthenian and Hungarian motion continued the existence though, however in considerably more modest scales. It is marked that formalism in-process party-state government bodies in recent year existence of the USSR on a background active development of the opposition Ukrainian public-political institutes and societies national less, considerably complicated international relations especially in frontier western areas of Ukraine.

Keywords: international relations, Alteration, national and cultural societies, western areas of Ukraine.

Муравський О. І., кандидат исторических наук, ученый секретарь, Институт украиноведения им. И. Крипякевича НАН Украины (Украина, Львов), oleg-muravskiy@ukr.net

Особенности межнациональных отношений в западных областях УССР в период перестройки

Проанализированы отдельные проблемы в межнациональных отношениях в западных областях УССР в период “гласности”, “перестройки” и “демократизации” (1985–1991). Определены причины дестабилизации межнациональных отношений в отдельных областях региона, а также отношение украинских общественно-политических организаций к идее автономии Закарпатья, которую пропагандировали венгерские, румынские националистические силы и русины. Отмечено, что Украинское государство гарантировало этническим меньшинствам одинаковые с титульным народом права и демократические свободы, из-за чего русинское и венгерское движение хотя и продолжило свое существование, однако в значительно более скромных масштабах. Отмечено, что формализм в работе органов партийно-государственной власти в последние годы существования СССР на фоне активного развития оппозиционных украинских общественно-политических институций и обществ национальных меньшинств, значительно усложнили межнациональные отношения, особенно в пограничных западноукраинских областях.

Ключевые слова: межнациональные отношения, перестройка, национально-культурные общества, западные области УССР.

* * *

УДК 94(477)

Яремчук Ю. М.
здобувач, Центр дослідження українства–
польських відносин Інституту українознавства
ім. І. Крип'якевича НАН України
(Україна, Львів), oleg-muravskiy@ukr.net

СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ЛЬВОВА У 1960–1980-Х РР.: ПРИЧИНИ ТРАНСФОРМАЦІЇ, ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ

Проаналізовано особливості формування соціально-культурного простору Львова у другій половині ХХ ст. Відзначено, що при формуванні зовнішнього простору міста велике значення має його архітектурно-художнє оформлення. Саме у 1960–1980-х рр. у Львові “виростили” нові житлові масиви з об'єктами різного соціально-побутового та соціально-культурного призначення – лікарні, школи, дитсадки, кінотеатри, магазини, ресторани, театри, вищі навчальні заклади, санаторно-курортні комплекси всесоюзного та республіканського значення тощо. Відзначено поліпшення технічного оснащення торговельних підприємств, поглиблення спеціалізації роздрібної мережі, впровадження нових форм обслуговування. Наголошено на недоліках в організації роботи цих закладів і установ, прорахунках центральних та місцевих органів влади у їх просторовому розміщенні, обсягах капіталовкладень у будівництво об'єктів культури та побуту.

Ключові слова: міське середовище, заклади соціально-культурного призначення, урбанізація.

Міське середовище – це не тільки сфера, яка забезпечує фізичне існування жителів, а насамперед інструмент комплексного естетичного виховання мешканців міста. Міське середовище повинно